

UŽMIRŠTOS DYKUMŲ MOTINOS

LAURA SWAN

Ankstyvosios krikščionybės moterų pamokymai,
gyvenimo aprašymai ir istorijos



KATALIKŲ
PASAULIO
LEIDINIAI

TURINYS

| | |
|---|-----|
| Įžanga | 7 |
| I skyrius. Dykumos motinų pasaulis | 11 |
| II skyrius. Dykumos dvasingumas | 26 |
| III skyrius. Dykumos motinų pamokymai | 38 |
| IV skyrius. Ryškios žvaigždės dykumos danguje: mažiau žinomos motinos | 74 |
| V skyrius. Ankstyvosios Bažnyčios diakonės | 108 |
| VI skyrius. Vienuolinio gyvenimo mokytojos: bendruomenės ir jų vadovės | 129 |
| Epilogas. Dykumos dovana | 152 |
| Užmirštų dykumos motinų gyvenimo laikotarpiai | 170 |
| Priedas. Diakonių šventinimo apeigos | 171 |
| Žodynėlis | 177 |
| Ordo: Šventųjų moterų švenčių kalendorius | 184 |
| Bibliografija | 188 |

AMA SINKLETIKA IŠ EGIPTO

Kaip saulės šviesa apakina tuos, kurie bando į ją pažvelgti, taip ir tie, kurie bando atspindėti šios amos gyvenimo šviesą, apanka, sutrinka, pasijunta bejėgiai ir priblokšti nepaprastų jos laimėjimų.²⁶

Apie amą Sinkletiką žinome iš *Dykumos tėvų pamokymų*, taip pat iš V a. pseudoAtanazo veikalo *The Life and Regimen of the Blessed and Holy Teacher Syncletica (Palaimintosios ir šventosios mokytojos Sinkletikos gyvenimas ir gyvenimo būdas)*²⁷. Ankstyvoji Bažnyčia laikė ją tokia svarbia, kad jos gyvenimo aprašymas skaitomas ir šiandien. Jos mokymui įtakos padarė pirmųjų amžių mistikas Evagrijus Pontikas.²⁸ Ama Sinkletika gimė Aleksandrijoje, labai gerbiamoje krikščionių, branginusių Makedonijos paveldą, šeimoje. Du jos broliai mirė gana jauni, sesuo gimė neregė. Askezę Sinkletika ėmė praktikuoti dar tėvų namuose. Ji buvo puikiai išsilavinusi ir garsėjo grožiu.

Mirus tėvams, ama Sinkletika pardavė visą turtą, o pinigų išdalijo vargšams. Tada pasišventimo ženklan nusikirpo plaukus ir kartu su neregė seserimi išsikėlė gyventi į šeimos mauzoliejų už Aleksandrijos. Taip prasidėjo jos – dykumos asketės – gyvenimas.

Kai aplink ją pradėjo burtis moterys, pati to nenorėdama, ama Sinkletika sutiko būti jų dvasios vadove ir mokė jas vidinio gyvenimo. Savo sekėjas ji mokė ugdyti tokias savybes, kaip švelnumas, kantrumas ir ištvermė, – jos turinčios kilti iš meilės ir be jų neįmanoma brandi dvasios kelionė.

²⁶ Bongie, *Life of Blessed Syncletica*, p. 10.

²⁷ Ten pat.

²⁸ Evagrijus Pontikas, gimęs dabartinės Turkijos teritorijoje, sujungė mistinę Origeno teologiją su griežtu dykumos tradicijos asketiškumu.

Toks gyvenimo būdas, Sinkletikos supratimu, turėjo pašalinti visas kliūtis – nusistatymus, prisirišimus, vienybę su Kristumi ardančias emocijas, taip pat vidinei kelionei trukdantį neišmanymą. Ama Sinkletika stengėsi atsisakyti pykčio, kerštingumo, pavydo ir ambicingumo – to paties mokė ir savo sekėjas. Savo gyvenimu ir pamokymais kreipdama mus Dievo link, ji skatina mus brandinti savimonę, suprasti savo aistras, troškimus ir juos ištyrinti.

Ama Sinkletika sulaukė per aštuoniasdešimt metų ir mirė po beveik ketverių metų didelių fizinių kančių – tikėtina, sirgo vėžiu.

Ji minima sausio 5 dieną.

AMOS SINKLETIKOS PAMOKYMAI

1. Ama Sinkletika sakė: „Iš pradžių keliaujantieji Dievo link daug kovoja ir kenčia, tačiau vėliau patiria neapsakomą džiaugsmą. Panašiai atsitinka mokantis įkurti ugnį – iš pradžių žmogus dūsta nuo dūmų ir ašaroja, tačiau tik taip išmokstama viską teisingai atlikti, – juk pasakyta: „Mūsų Dievas yra ryjanti ugnis“ (Žyd 12, 29), – todėl ašaromis ir sunkiu triūsu turime kurstyti savyje dieviškąją ugnį.“

Ama Sinkletika žinojo, kad pokyčiai dažnai būna skausmingi. Ji buvo sąžininga su savo sekėjomis, tačiau drąsino jas viltimi, kad sunkus atsivertimo – dvasinės kovos – darbas suteikia ir džiaugsmo. Pokytis gali būti pasipriešinimas kultūrai, šeimos taisyklių ir gyvenimo būdo pakeitimas, kurį neišvengiamai lydi kančia. Toji kančia yra giliai asmeninė, ypač kai būtini pasirinkimai paliečia tuos, kurie nesupranta dykumos kelionės prasmės.

Ama Sinkletika suprato tuos sunkumus. Pirmosios askezės praktikos gali būti sunkios ir ne itin vaisingos. Senieji pagalbos mechanizmai tampa nebeveiksmingi, o naujoji kelionė pasirodo besanti sunki ir atgrasi. Dvasinė kelionė, regis, išmeta iš vėžių, užuot vedusi pirmyn. Tuomet lengva pasiduoti nusivylimui. Ama Sinkletika skatina neprarasti vilties.

2. Dar ji sakė: „Mes pasirinkome tokį gyvenimo būdą ir turime siekti visiško susivaldymo. Tiesa, pasauliečiai taip pat praktikuoja susivaldymą – kiek tai įmanoma supamam miesto dvasios, – tačiau nesivaldymas eina koja kojon, jie nusideda visais kitais pojūčiais. Jų žvilgsnis begėdiškas, o juokas – nevaldomas.“

Tai, ką kalbame ir kaip žvelgiame, atspindi mūsų sielą. Ama Sinkletika siekė atkreipti dėmesį į pernelyg audringą elgesį, kuris parodo, koks netvarkingas mūsų vidinis gyvenimas. Susivaldymas yra turiningas ir ugdantis – jis sujungia visa, kas mūsų gyvenime svarbiausia. Dykumos asketai moko, kad visokeriopa pusiausvyra mūsų gyvenime yra būtina vaisingos vidinės kelionės sąlyga. Pripažindama, kad tam tikra pusiausvyra išlieka kiekvieno žmogaus gyvenime, ama Sinkletika skatino savo mokinės kryptingai siekti dvasią ugdančio susivaldymo ir jį praktikuoti. Tuomet santūrumo išgrynintoje vidinio mūsų pasaulio erdvėje bręsta ir keičiasi dvasia.

3. Dar ji sakė: „Kaip kartūs vaistai išvaro iš organizmo nuodingus gyvius, taip ir malda kartu su pasninku nuveja blogas mintis.“

Nors dykumos gyventojai kukliai maitindavosi ir atsisakydavo įvairiopo maisto, ama Sinkletika suprato, kad to negana.

Pasninkas apima ne tik maisto atsisakymą, bet ir įsipareigojimų gausą, maksimalizmą, nesveikus nusistatymus ir senus įsižeidimus. Iš pradžių apsigyvenę dykumoje asketai atsisakydavo maisto, nuosavybės ir socialinių santykių.²⁹ Vėliau jie mokėsi atsisakyti vidinių prisirišimų – pykčio, pavyduliavimo, pavydo arba savininkiškumo. Dykumos asketai suprato, kad pasninkaudami savo kūne, prote ir dvasioje sukuriame erdvę, kurioje *įsikuria* Dievas ir bręsta nauji dalykai.

Amos žinojo, kokios galingos yra mintys – jos drąsina, teigia, skatina kūrybiškumą, išjudina ir ugdo. Antra vertus, jos gali atimti drąsą, kelti nusivylimą, nerimą ir įstumti į nusiminimą. Pasninkas ir malda išblaško gyvenimą apsunkinančias mintis; malda gydo ir ugdo. Tikėjimas padeda patikėti, kad vidinis darbas vyksta, net jei nejauciame nieko malonaus arba susiduriame su sunkumais.

4. Taip pat ji sakė: „Nesileiskite sugundomi pasaulio turtų, tarsi be tuščio malonumo jie būtų dar kuo nors naudingi. Pasaulio žmonės vertina kulinarijos meną – pasninkaudami ir valgydami paprastą maistą jūs įveikite jų pomėgį gausiai maitintis. Parašyta: „Sotus žmogus niekina medų“ (Pat 27, 7). Neprisikimškite duonos ir netrokšite vyno.“

Piktnaudžiavimas mus išblaško ir prislegia, atbukina saviemonę, atima vidinį tvirtumą ir ryžtą – galiausiai pametame iš akių pirminį tikslą. Piktnaudžiavimas gali reikšti, kad Dievą bandome pakeisti kažkuo kitu.

²⁹ Amos labai vertino bendravimą, tačiau atsisakydavo daugelio atsitiktinių draugysčių, kurios trukdė jų gyvenimo būdui. Jos palaikė intensyvius visą gyvenimą trunkančius santykius.

Ama Sinkletika kviečia mus tikrai laisvei, kai vidinė laimė ir ramybė nepriklauso nuo išorinių dalykų. Pirmųjų amžių asketai vertino paprastumą ir kuklumą. Jie siekė pusiausvyros kasdiniame gyvenime, žinodami, kad jų laukia ilga kelionė.

5. Palaimintosios Sinkletikos paklausė, ar neturtas yra tobulas gėris. Ji atsakė: „Tai tobulas gėris tiems, kurie pajėgūs jį ištvirti. Patiriantys neturtą, kenčia kūnu, bet ilsisi siela, – lygiai kaip šiurkštūs drabužiai skalbiami juos mindant kojomis ir maigant, taip stipri siela, savanoriškai pasirinkusi neturtą, dar labiau sutvirtėja.“

Paprastumas padeda mums ištvirti dvasinę kelionę ir pašalina visa, kas atitraukia nuo Dievo. Paprastumas padeda ištesėti ir sustiprina mus vykdant sieloje prisiimtus įsipareigojimus. Išlaikydami pusiausvyrą pastebėsime, kada neturtas tampa savi tiksliau stabu. Asketas nesiekia neturto dėl jo paties, bet mokosi paprastumo, kad galėtų pagelbėti neturtingiesiems ir pašalintų kliūtis Dievo paieškos kelyje.

6. Dar ji sakė: „Jei esate vienuolyne, nesitraukite iš jo, nes tai labai jums pakenktų. Lygiai kaip paukštei nuskridus nuo kiaušinių iš jų neišsivira paukščiukai, taip atšala vienuolio ar vienuolės širdis, o jų tikėjimas numiršta, jei jie keliauja iš vietos į vietą.“

Ama Sinkletika moko savo sekėjus likti ten, kur yra. Keliaujant dykuma, į priekį judama po colį ir daug mylių gelmėn. Vienintelė judėjimo kryptis – į savo vidų.

Dvasinė kelionė reikalauja ištvėrimo, nuoseklumo, ištikimybės įsipareigojimams ir pastangų įveikiant sunkumus. Kai kurie santykiai išsikvepia ir liaujasi dominę; įsipareigojimų gausa

tampa sunkiai įveikiama. Gali atrodyti, jog „judėti pirmyn“ lengviau, nei įveikti nesutarimus; kvietimas „likti“ skatina pagilinti brangius santykius ir įsipareigojimus.³⁰ Pastovumas ir ištvėrmė padeda likti tvirtiems sunkiame vidinės transformacijos darbe; vidinės imtynės su savimi pagilina vidinį mūsų gyvenimą. Taip mes pažįstame, kas iš tikrųjų esame.

7. Dar ji sakė: „Piktasis yra labai klatingas. Jei jam nepavyksta išmušti iš vėžių neturtą praktikuojančią sielą, jis masina ją turtais. Jei jis nelaimi pergalės įžeidimais ir negarbe, pasiūlo pagyrimus ir šlovę. Jis susargdina sveikata trykštanti kūną. Nepajėgdamas sugundyti malonumais, jis bando įveikti žmogų kančia. Tarsi to būtų negana, jis siunčia labai sunkią ligą, kad susilpnintų silpnadvasių meilę Dievui. Jis alina kūną labai dideliu karščiaivimu ir kankina nepakeliamu troškuliu. Jei tau, nusidėjėliui, pavysta visa tai iškęsti, prisimink būsimą bausmę, amžinąją ugnį ir kančias teisingumui atlyginti – tuomet nesijausi prislėgtas. Džiaukis Dievo lankomas ir nesiliauk kartojęs šių palaimingų žodžių: „Nors Viešpats iš tikrųjų mane plakė, betgi mirčiai manęs neatidavė“ (Ps 118, 18). Buvai geležinis, bet ugnis nudegino nuo tavęs rūdis. Jei tave, teisybę, ištinka nesėkmė, sugebėsi nepasiduoti. Esi auksinis? Pereisi ugnį ir būsi jos nuskaistintas. Tau „duotas dyglys

³⁰ Ne visi santykiai yra verti to, kad būtų išsaugoti, – kai kurių tenka atsisakyti. Sveiki ir vertingi santykiai ugdo ir brandina žmogaus savimonę, atneša džiaugsmą į gyvenimą ir skatina ugdytis geriausias savybes. Esame kviečiami taip pat elgtis kitų atžvilgiu. Santykius, kurie kursto neapykantą sau pačiam ir verčia jaustis nelaimingam dėl to, kad esu toks, koks esu, arba eikvoja mano energiją, dera aptarti su išmintingu žmogumi. Gali būti, jog verta šių santykių atsisakyti.

kūne“ (2 Kor 12, 7)? Džiūgauk ir apsidairyk, kas dar buvo taip paženklintas, – esi pagerbtas kančia, kurią kentėjo šv. Paulius. Vargina karštinė? Esi bandomas šalčiu? Šventajame Rašte pasakyta: „Perėjome per ugnį ir vandenį, bet tu išvedei mus į saugią vietą“ (Ps 66, 12). Atlaikei vieną bandymą? Tikėkis kito. Garsiai tark šventus padėkos žodžius. Juk pasakyta: „Bet aš esu nuskriaustas ir kenčiu“ (Ps 69, 30). Šis vargas tave ištobulins. Juk pasakyta: „Viešpats mane išklauso, kai jo šaukiuosi“ (Ps 4, 4). Tad atverk plačiai burną, dėkodamas už šiuos sielos išbandymus, atmindamas, kad priešas niekada neišleidžia mūsų iš akių.“

Gyvenantieji dykumos dvasingumu suprato, kad vidinė kelionė – kova. Prieš Dievo ieškantį žmogų naudojami įvairūs ginklai. Ama Sinkletika garsėjo ypatinga dvasių skyrimo dovana. Ji sugebėjo giliamintiškai išvelgti vidines žmogaus kovas.

Piktasis pasinaudoja bet kokia situacija, kad mus išblaškytų ir sutrikdytų, atimtų drąsą, įstumtų į nusiminimą arba sukeltų apatiją. Bet kokia situacija gali būti galimybė mokytis ir augti. Amos Sinkletikos supratimu, „nusidėjėlis“ yra tas, kuris leidžia aplinkybėms atitraukti jį nuo maldingos Dievo paieškos, arba tas, kuris visiškai atsisako vidinės kelionės. Neprisirišimas sukuria erdvę apmąstymams ir suteikia vidinės laisvės, kad atpažintume šiuos puolimus ir pasimokytime. Jei nepamesime iš akių galutinio tikslo, nepasimesime kasdienybės verpetuose.

Piktasis siekia sunaikinti mūsų savivertę ir skatina vidinę savęs neapykantą.³¹ Atsitinka, kad netekę drąsos ir prislėgti

³¹ Jei priimame bet kokią žinią, įteigiančią mums, kad esame neverti, nesugebantys, nepriimtini, kažkokie „ne tokie“ (nesvarbu, kokia būtų priežastis – lytis, kultūra, rasė ar seksualinė orientacija), ir ja patikime,

nusiviliame ir prarandame Dievo teikiamą viltį. Sužeista savi-
vertė neleidžia pasitikėti vidine išmintimi ir Dievo kiekvienam
mūsų suteikta intuicija.

8. Dar ji sakė: „Jei mus palaužė liga, nesielvartaukime – juk
ir sirgdami bei gulėdami galime giedoti, nes visa, kas mus
ištinka, yra mūsų labui, visa padeda ištyrinti troškimus.
Tikrai pasninkaudami ir miegodami ant žemės suvaldo-
me savo geidulingumą. Jei mums sergant jis susilpnėja,
ši praktika tampa nereikalinga. Tai ir yra tikrasis asketiz-
mas: sergant tvirtai save laikyti ir giedoti padėkos himnus
Dievui.“

Ama Sinkletika rūpinosi, kad jos mokinės bręstų, o jų su-
pratimas apie vidinę kelionę gilėtų. Kūno askeze padeda mums
kryptingai ieškoti Dievo vis geriau pažįstant save ir Dievą.
Tramdydami savo kūną įgyjame vis daugiau laisvės, kuri leidžia
mums jausminiu būdu patirti ir išreikšti savąjį Dievo troškimą,
nepainiojant geidulingumo su visa savo būtimi.

Nors ama Sinkletika ypač ragina giedoti psalmes ir garbinti
Dievą, ji kviečia mus iš naujo pasvarstyti, kodėl turėtume giedo-
ti. Liga, negalia arba kitos aplinkybės gali tapti kliūtimi, tačiau
neturėtų mūsų nutildyti. Giedodami išsakome giliausią savo il-
gesį ir Dievo troškimą.

9. Dar ji sakė: „Kai ateina pasninko laikas, neapsimeskite,
jog sergate. Nepasninkaujantys dažnai iš tikrųjų suserga.
Jei pradėjai tinkamai elgtis, nepasiduok prieš špaudi-
mui – tavo ištvermė sunaikins priešą. Išplaukusiems į jūrą

atveriamė kelią vidinei neapykantai. Tai daro įtaką mūsų susikuriamam
Dievo įvaizdžiui, elgesiui su savimi, kitais ir pasauliu.

iš pradžių pučia palankus vėjas; burės išskleidžiamos, bet vėliau pakyla priešinis vėjas. Laivą mēto bangos, vairas jo nebevaldo. Paskui visa nurimsta, audra paliauja, ir laivas vėl plaukia. Taip ir mes – kai mus užvaldo priešiškos dvasios, laikomės įsikibę kryžiaus tarsi burės, todėl saugiai galime plaukti toliau.“

Dažnai pirmieji dvasinės kelionės metai būna kupini nuostabių Dievo patirčių. Tobulėja mūsų malda, kintame kaip asmenybės, regis, kasdien jaučiame Dievo artumą ir patiriame stebuklus. Vėliau kelionė sunkėja. Regis, nustojame augę ir liaujamės keitęsi; malda tampa sausa ir beprasmė. Draugai geriausiai atveju mūsų nebesupranta, bet dažniau – apleidžia, panašiai pasielgia ir šeimos nariai. Kartais atrodo, kad ir Dievas mus apleido. Ama Sinkletika primena, kad tokie „audringi laikotarpiai“ neišvengiami, tačiau jie praeina.

Ama Sinkletika primygtinai primena, kad tuo sunkiu metu Dievas yra mūsų stiprybė ir pagalba. Dvasinės pratybos pasitarnauja mūsų labui. Dvasinės praktikos stiprina mūsų apsisprendimą nenuilstamai siekti dvasinės kaitos ir skatina vidinius poslinkius keičiant nusistatymus ir motyvus. Tuomet ištvėringiau ieškome Dievo. Jėzus užtikrina, kad nesame apleisti; Jėzus yra geriausias pavyzdys, kaip išlikti tvirtam audroje.

10. Dar ji sakė: „Tie, kurie ištvėrę jūros vargus ir pavojus kaupia materialius turtus, net daug įgiję trokšta dar daugiau. Tai, ką turi, jie laiko nieku ir ieško to, ko neturi. Mes, kurie nieko neturime, visa, ko trokštame, norime įgyti per Dievo baimę.“

Kiekviena aušra atneša naują pradžią. Ama Sinkletika skatina neišmainyti autentiškos vienybės su Dievu į tai, kas lengvai pasiekama.

Asketas žino, kokių turtų siekia, – tai atmindamas nesileidžia lengvai suviliojamas, kitkas jo nepatenkina – jaučiamės trumpam pasisotinę, bet norime daugiau. Ateis laikas, kai pajusime didelę vidinę tuštumą. Gali kilti pagunda tą tuštumą užpildyti bet kuo ir viskuo, tačiau, jei tai ne Dievas, nesijausime pasotinti. Ugdantis ir maldingas tuštumos patirčių apmąstymas skatina mus nerti į gelmę ir bręsti dvasia.

11. Dar ji sakė: „Mokykitės iš mokesčių rinkėjo ir nebūsite pasmerkti kartu su fariziejumi. Būkite tokie nuolankūs kaip Mozė, ir akmeninė jūsų širdis pavirs vandens versme.“

Dykumos dvasingumas vertino gailęstingumą, suvokė jį kaip asmeninį poreikį. Praktikuojantieji dykumos dvasingumą taip pat suprato, kad nuolankumas, kurį subrandina asketo stiprybė ir drąsa, pelno gyvybės dovaną.

Tokios savybės, kaip švelnumas, gerumas ir nuolankumas, padeda suvokti, kad mums reikia Dievo, kad iš jo norime mokytis atvirumo. Skamba paradoksaliai, bet kiekviena šių savybių skatina mus priimti save... tokius, kokie esame. Ama Sinkletika mokė priimti save Dievo akivaizdoje kaip kūrinis ir gyvas būtybes su visu savo sužeistumu, į kurį dera atkreipti kitų dėmesį parodydami išėitį.

12. Dar ji sakė: „Pavojinga, kai mokyti imasi tas, kuris neįgijo „praktinio“ gyvenimo patirties. Jei apgriuvusiuose namuose žmogus priima svečius, jis stato į pavojų ir save, ir svečius. Tas pats pasakytina apie tą, kuris nepasistatė

sielos būsto, – patiria žalą tie, kurie jame apsilanko. Žodžiais galima vesti juos į išganymo kelią, bet juos sužeis blogas elgesys.“

Dykumos asketės neieškojo mokinių. Jos puikiai suvokė, kokia yra amos atsakomybė prieš savo mokinę. Amos nebuvo linkusios priimti mokinės į savo celą, kitaip tariant, į savo gyvenimą. Ama Sinkletika negailėjo griežtų žodžių vadinamosiems „mokytojoms“. Savo klausytojoms ji pateikė gaires, kaip atpažinti tikrą dvasios vadovę. Dvasios vadovė, kaip asketė, pirmiausia turėjo būti susiformavusi dykumoje, turėjo būti dykumos motinos mokinė. Tokio gyvenimo vaisiai turėjo būti gebėjimas gydyti ir išmintis.

Amos būtis turėjo būti absoliučiai autentiška – bet koks mokymas turėjo būti pagrįstas jos išgyventa patirtimi. Jos pavyzdys ir gyvenimo integralumas buvo akivaizdūs vidinio gyvenimo įrodymai. Ama Sinkletika suprato, kad (tikrosios) amos žodžiai ir gyvenimas atitinka vienas kitą, o vidinė stiprybė dera su ramybe. Amos žodžiai skatino sekėjas siekti glaudesnio asmeninio santykio su Dievu ir jam netrukdė.

Šiandien mes taip pat esame kviečiami bendradarbiauti su giminingomis sielomis – tomis, kurios brangina sunkų vidinės kelionės triūsą. Amų paieškos gairės aktualios ir mūsų laikais.

13. Dar ji sakė: „Gerai darote, jei vengiate pykčio, tačiau, jei vis dėlto pasitaikė supykti, šv. Paulius draudžia šia aistra gyventi visą dieną, jis sako: „Tegul saulė nenusileidžia ant jūsų rūstybės!“ (Ef 4, 26). Ar lauksi, kol baigsis visas tau duotas laikas? Kam nekęsti to, kuris privertė tave sielvartauti? Ne jis tave įskaudino, bet piktašis. Nekęsk ligos – ne ligonio.“